ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УКРАЇНІ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.3.2023.01[1] Check for updates

Анотація. Тези О. А. Назарова узагальнюють практику Верховного Суду щодо використання поліграфа в кримінальному судочинстві України після судової реформи 2017 року, відколи висновки Верховного Суду щодо застосування норм права обов'язкові для суб'єктів владних повноважень і мають враховуватися іншими судами. Нормативне підґрунтя становлять наказ Мін'юсту від 27.07.2015 № 1350/5, що визначив підстави призначення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа й вимогу письмової згоди особи, та наказ Мінекономіки від 25.10.2021 № 810-21, яким до Національного класифікатора ДК 003:2010 уведено професію «Поліграфолог». На матеріалах Єдиного державного реєстру судових рішень виокремлено десять правових позицій Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2020–2023 роки (зокрема у справах № 183/3452/19, 686/4267/15-к, 628/2370/17, 753/13988/16-к, 369/10141/15-к). Суть їх така: результати застосування поліграфа мають доказове значення лише як висновок експерта; перевірка показань учасників провадження за допомогою поліграфа законом не передбачена; експертиза, призначена з порушенням статей 242 і 332 КПК України, є недопустимим доказом; висновок спеціаліста-поліграфолога лише додатковий аргумент; суд перевіряє добровільну письмову згоду особи та включення експерта до державного реєстру атестованих судових експертів; висновок експерта доводить вину тільки в сукупності з іншими доказами. Автор наводить п'ять підстав призначення експертизи за наказом № 1350/5, рекомендоване питання про психологічну установку на приховування (спотворення) інформації та пункт, що конкретизує обставини, які встановлює суд чи слідство. Обстоюється думка, що для відповідності критеріям оцінки доказів (ст. 94 КПК, ст. 89 ЦПК, ст. 90 КАС України) експертиза має поєднувати ретроспективне, психодіагностичне й психофізіологічне дослідження, а «тестування на поліграфі» не можна видавати за експертизу. За даними автора, мін'юст росії наказом від 19.09.2017 № 169 вилучив дослідження психофізіології людини з найменування експертної спеціальності, а питання про «психофізіологічні реакції» з видової методики 2006 року не відповідають українському процесуальному законодавству. Висновки орієнтують слідчих, суддів, адвокатів і судових експертів на належний порядок призначення такої експертизи.

Ключові слова: поліграф, Верховний Суд, правові позиції, кримінальне судочинство, судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа, допустимість доказів, письмова згода, висновок експерта, спеціаліст-поліграфолог, професія «Поліграфолог».

Legal Positions of the Supreme Court on the Use of the Polygraph in Criminal Proceedings in Ukraine

Nazarov O. A.

Abstract. Since the 2017 judicial reform, the Supreme Court's conclusions on the application of legal norms have been binding on public authorities and must be taken into account by other courts, which has shaped the use of the polygraph in Ukrainian criminal proceedings. In these theses O. A. Nazarov summarises the case law of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court on forensic psychological examination using a polygraph. The regulatory framework includes Order of the Min-

istry of Justice of Ukraine No. 1350/5 of 27 July 2015, which defines the grounds for such an examination and requires the examinee's written consent, and Order of the Ministry of Economy No. 810-21 of 25 October 2021, which added the occupation of polygraph examiner to the national classifier of occupations. Drawing on the Unified State Register of Court Decisions, the author identifies ten legal positions: polygraph results have evidentiary value only as an expert opinion; the law does not provide for checking testimony by polygraph; an examination ordered in breach of Articles 242 and 332 of the Criminal Procedure Code of Ukraine is inadmissible evidence; a polygraph specialist's opinion is merely an additional argument; courts verify voluntary written consent and the expert's entry in the state register; an expert opinion proves guilt only together with other evidence. The author lists five grounds for ordering the examination, proposes the wording of expert questions and argues that the examination must combine retrospective, psychodiagnostic and psychophysiological studies to meet the criteria for assessing evidence. He also notes that in 2017 the ministry of justice of russia removed psychophysiology from the name of the relevant expert speciality. The conclusions guide investigators, judges, lawyers and forensic experts.

Keywords: polygraph, Supreme Court of Ukraine, legal positions, criminal proceedings, forensic psychological examination using a polygraph, admissibility of evidence, written consent, expert opinion, polygraph examiner.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 16.09.2023; у номері — 31.10.2023; DOI:* ***10.53672/ej.3.2023.01***[1].

Повний текст

Текст статті.

В 2017 року в Україні відбулась судова реформа, під час якої було утворено новий судовий орган - Верховний Суд. Проведення судової реформи в Україні в 2017 році і початок судової реформи в Польщі в 2017 році зближує наші країни у спільних прагненнях щодо приведення діяльності судової гілки влади у відповідність до запитів суспільства обох держав.

Початок створення нового Верховного Суду в Україні стало першим масштабним заходом у межах судової реформи. Єдиний Верховний Суд був утворений замість існуючих на той час трьох вищих судів і одного діючого Верховного Суду України відповідно до рекомендацій Венеційської комісії щодо необхідності переходу від чотирирівневої судової системи в державі (місцеві, апеляційні, вищі суди, Верховний Суд) до трирівневої (місцеві, апеляційні суди, Верховний Суд).

Наслідком судової реформи стало внесення законодавчих змін до всіх український процесуальних кодексів та Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Відповідно до внесених змін, висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду з 2017 року набули статусу обов'язкових для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права сформульовану Верховним Судом. Крім того, висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду з того часу також мають враховуватися усіма іншими судами при застосуванні викладених Верховним Судом норм права. Вказане також відобразилося і на порядку застосування поліграфа в кримінальному судочинстві.

Поряд з вказаним, в Україні з 2015 року наказом Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015 [4] було врегульовано питання підстав призначення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа та обов'язкових умов за яких така експертиза має бути проведена. Звернуто особливу увагу судових експертів, що опитування із застосуванням поліграфа може проводитись тільки за наявності письмової згоди особи, яка буде приймати в ній участь.

Крім того, 25 жовтня 2021 року в державі відбулась знаменна подія, офіційно була уведена професія «Поліграфолог» змінами № 10 до Національного класифікатора професій ДК 003:2010 та затверджена кваліфікаційна характеристика професії «Поліграфолог», яка набула чинності з дати затвердження Зміни № 10 до Класифікатора професій, а саме 25 жовтня 2021 року згідно з положеннями наказу Міністерства економіки України від 25.10.2021 № 810-21 «Про затвердження Зміни №10 до Національного класифікатора ДК 003:2010» [3].

За час діяльності Верховного Суду з 2017 року було сформовано найважливіших 10 основних правових позицій цієї вищої судової інстанції [1, 2], які фактично забезпечили врегулювання застосування поліграфа в суді при розгляді кримінальних справ на теперішній час, а саме:

1. Результати використання поліграфа у досудовому розслідуванні можуть мати доказове значення лише у виді такого доказу, як висновок експерта. Чинним законодавством не передбачено застосування поліграфа для перевірки показань свідків, потерпілих та обвинувачених чи підозрюваних та використання отриманих даних після такої перевірки як доказу. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 26 січня 2023 року у справі № 183/3452/19.

2. Призначення судово-психологічної експертизи на поліграфі (детекторі брехні) для встановлення психічного ставлення особи до діяння та наслідків не передбачене Законами України. Джерело: Ухвала Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14 грудня 2022 року у справі № 295/1341/18.

3. Висновки судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа отримані з порушенням статей 332, 242 КПК України щодо порядку призначення експертизи є недопустимим доказом у справі. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 03 червня 2020 року по справі № 686/4267/15-к.

4. Висновок спеціаліста - поліграфолога, який провів психофізіологічне дослідження не повинен вважатися доказом у справі, а є лише додатковим аргументом на підтвердження правильності процесуальних дій. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 18 серпня 2020 року по справі № 628/2370/17.

5. Підлягають перевірки судом обставини чи були порушені права особи, яка проходила дослідження на поліграфі, а саме чи надавала вона добровільну згоду на таке дослідження. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 08 вересня 2022 року у справі № 748/2489/19.

6. Висновок судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа може доводити винність особи у скоєнні умисного вбивства лише у сукупності з іншими належними, допустимими та достовірними доказами, які безпосередньо досліджені судом.

Джерело: Ухвала Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 липня 2022 року у справі № 567/869/20.

7. Перевірка показань свідків, обвинуваченого, потерпілого у справі здійснюється лише судом і чинним кримінальним процесуальним законодавством не передбачено проведення такої перевірки показань із застосуванням спеціального технічного засобу - поліграфу (детектора брехні) та використання отриманих даних як доказу. Джерело: Постанови Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 червня 2020 року по справі № 621/1308/18, від 23 вересня 2021 року у справі № 234/4850/17.

8. Висновок психофізіологічного дослідження достовірності показань обвинуваченого, проведеного з використанням поліграфа «Риф», та показання експерта, який його провів, суди мають право визнавати недопустимими доказами і не покладати цей висновок експерта в основу рішення про визнання винуватості обвинуваченого з причини відсутності письмової згоди обвинуваченого на проведення психофізіологічного дослідження (письмова розписка, підпис тощо) та не відповідності експерта вимогам частини 2 статті 9 Закону України «Про судову експертизу», а саме не внесення фахівця до державного реєстру атестованих судових експертів України. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06 липня 2022 року у справі № 753/13988/16-к.

9. Проведення опитування із застосуванням поліграфа не в порядку, визначеному Кримінального процесуального кодексу України робить його результат не допустимим доказом. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 20 жовтня 2021 року у справі № 369/10141/15-к.

10. Незгода обвинуваченого з результатами опитування на поліграфі як особи, яка особисто виявила бажання пройти таке опитування, суд має право вважати обраною ним позицією захисту. Опитування на поліграфі не є окремим доказом винуватості обвинуваченого в умисному вбивстві потерпілого, а має враховуватися судом у сукупності з усіма доказами у провадженні як таке, що відповідає принципу законності. Джерело: Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 16 вересня 2021 року у справі № 237/3760/18.

Правовими підставами відповідно до наказу Міністерства юстиції України № 1350/5 від 27.07.2015 за якими може бути призначена судово-психологічна експертиза із застуванням поліграфа в Україні є:

1. Отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації.

2. Отримання орієнтувальної інформації щодо повноти наданої опитуваною особою інформації.

3. Отримання орієнтувальної інформації щодо джерела отриманої опитуваною особою інформації.

4. Отримання орієнтувальної інформації щодо уявлень опитуваної особи про певну подію.

5. Отримання іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

Експертні питання, які рекомендуються для винесення на судово-психологічну експертизу з використанням поліграфа в Україні викладені в інформаційно-довідковому посібнику Назаров О.А. Використання психологічних знань в кримінальному провадженні, цивільних, адміністративних справах: інформаційно-довідковий посібник (перероб. 2-ге видання). - Київ: ДНДЕКЦ МВС Україні, 2013. - 69 с., який вкючений у додаток №18 Переліку науково-технічної та довідкової літератури, що використовується при проведенні психологічної експертизи, який затверджений наказом Міністерства юстиції України від 8 травня 2018 року N 1467/5 "Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз" [5]:

1. Чи має підекспертна особа (вказується П.І.Б.) психологічну установку на приховування (спотворення) інформації пов'язаної з обставинами скоєного злочину (вказується фабула справи)? Якщо підекспертна особа (вказується П.І.Б.) має психологічну установку на приховування (спотворення) інформації, то з якими обставинами справи вона пов'язана?

Крім цього, методично рекомендується до постанови слідчого, ухвали суду (договору на залучення експерта для фізичних (юридичних) осіб) про призначення судово-психологічної експертизи з застосуванням поліграфа додавати пункт наступного змісту:

"Під час проведення судово-психологічної експертизи щодо підекспертного (вказується П.І.Б.) просимо експерта звернути увагу на встановлювані судом (органом досудового слідства, зацікавленими особами, службою безпеки підприємства) під час судового розгляду (проведення досудового розслідування, службової перевірки) обставини, а саме (далі описуються які конкретно дії підекспертного встановлюються судом (досудовим слідством тощо)):

- Чи робив підекспертний наприклад, якісь насильницькі дії щодо потерпілого?

- Чи перебував підекспертний у певному місці в день скоєння злочину?

- Чи бачив підекспертний певні речові докази?

- Чи тримав підекспертний певні речові докази у своїх руках, перебуваючи у певному місці та часі тощо".

Цей пункт забезпечує чітке позначення поля експертного дослідження для судового експерта та максимально конкретизує коло тих обставин, які підлягають встановленню та цікавлять орган чи осіб, які призначили експертизу.

Для відповідності судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в Україні вимогам критеріїв оцінки доказів, які вказані в процесуальних кодексах України (статті 94 КПК, 89 ЦПК, 90 КАС України) в обов'язковому порядку судовим експертом мають проводитися такі експертні дослідження як:

1) експертно-ретроспективне дослідження матеріалів справи та індивідуально-психологічних особливостей та мотиваційної сфери підекспертної особи,

2) експертно-психодіагностичне дослідження підекспертної особи,

3) експертно-психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа підекспертної особи.

Отримані судовим експертом результати мають відповідати 5 критеріям оцінки доказів:

1. Бути належними.

2. Бути допустимими.

3. Бути достатніми для об'єктивного повного проведення експертизи і складання висновку експерта (критерій оцінки діє в Україні з початком судової реформи в 2017 року).

4. Бути достовірними для об'єктивного повного проведення експертизи і складання висновку експерта (критерій оцінки діє в Україні з початком судової реформи в 2017 року).

5. Бути пов'язані з усіма матеріалами справи та мати взаємний зв’язок доказів у їх сукупності.

Також в Україні існують не поодинокі випадки, коли звичайне "тестування на поліграфі" намагаються оформити як висновок експерта або результати судово-психологічної експертизи, під час якої відповідь надається лише щодо виявлених психофізіологічних реакцій або значимих реакції людини на питання певних поліграфологічних тестів. Наявність некоретного виразу щодо встановлення під час проведення судово-психологічної експертизи поняття **психофізіологічні або значимі реакції**, в контексті проведення експертизи з застосуванням поліграфа, **на теренах пострадянського простору, вперше було офіційно використано в рф в російському варіанті** експертних питань в 2006 році викладеному у Видовій експертній методиці проведення психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа [6].

Однак в подальшому, наказом міністерства юстиції росії від 19.09.2017 № 169 "Про внесення змін до додатка N 1 та N 2 до наказу мін'юсту росії від 27.12.2012 N 237" Про затвердження Переліку родів (видів) судових експертиз, що виконуються в федеральних бюджетних судово-експертних установах мін'юсту росії, і Переліку експертних спеціальностей, за якими надається право самостійного виробництва судових експертиз" [7] найменування виду судової експертизи «Дослідження психології та психофізіології людини» і експертної спеціальності **в рф було змінено з виключенням "дослідження психофізіології людини", яке мінюстом рф раніше спеціально було введено саме для використанням поліграфа.**

Така поведінка міністерства юстиції рф (наказ мінюсту росії від 19.09.2017 № 169) [8] була обумовлена тим фактом, що станом на момент підготовки нормативного документу, тобто на 2017 рік, дане відомство так і не отримало даних, що такі психофізіологічні реакції або значимі реакції, які встановлює поліграфолог під час проведення **звичайного** тестування на поліграфі є достатніми і можуть називатися експертизою та визнаватися в рф допустимими доказами без проведення інших експертних психологічних досліджень судовим експертом психологом (поліграфологом).

Таким чином, тестування на поліграфа і встановлення за результатом такого тестування значимих реакцій було визнано не достатнім для того щоб таке тестування могло називатися судово-психологічною або психофізіологічною експертизою і в рф було визнано як таке, що не відбулося. В рамках судових психологічних експертиз мінюстом рф, тестування на поліграфі було запропоновано вважати лише як дослідження психології людини. Для відповідності тестування на поліграфі критеріям оцінки доказів, воно має стати складовою частиною судово-психологічної експертизи поряд з іншими видами експертних досліджень, які потрібно провести судовому експерту для об'єктивізації отриманих результатів в ході такої експертизи.

Приклади питань російського варіанту відповідно до Відової експертної методики виконання психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа, які не відповідають українському процесуальному законодавству (Иванова Л.Н., Комиссарова Я.В., Пеленицын А.Б., Федоренко В.Н. Видовая экспертная методика производства психофизиологического исследования с использованием полиграфа // Инструментальная детекция лжи: реалии и перспективы использования в борьбе с преступностью: Материалы международного научно практического форума. Саратов: СЮИ мвд россии, 2006. – с. 90-96.) **поділяються на два типи.** Вказані типи питань в Україні здебільшого застосовуються оперативними співробітниками під час проведення опитувань громадян відповідно до Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність":

Перший тип питань пов'язаний із ситуаціями, коли особа (підозрюваний, обвинувачений, свідок або потерпілий) приховує свою поінформованість про обставини злочину, що розслідується:

1. Чи виявляються під час дослідження з використанням поліграфу психофізіологічні реакції, що свідчать про те. що П. може мати у своєму розпорядженні інформацію про деталі того, що сталося, якщо так, то якою саме інформацією він може володіти?

2. За яких обставин могла бути отримана І. ця інформація? Чи могла вона бути отримана в момент того, що сталося?».

Другий тип питань пов'язаний із ситуаціями, коли особа демонструє співпрацю з органами розслідування і дає свідчення щодо обставин справи, але є сумніви щодо їх достовірності (питання відпрацьовуються здебільшого оперативними працівниками, які мають право на проведення тестувань на поліграфі):

1. Чи узгоджуються виявлені в ході дослідження та використання поліграфу психофізіологічні реакції гр. Н. з його показаннями про обставини... (вказується характеристика злочину), а саме, що... (вказуються які саме покази вимагають перевірки)?».

УВАГА! В українському законодавстві перевірка показів потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, свідка не передачена КПК України та Законами України (правові позиції Верховного Суду були викладені раніше)! Правові підстави призначення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в Україні регламентуються наказом Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015 "Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-15#n353

Висновки. В системі українського кримінального судочинства застосування поліграфа як доказу може відбуватися лише шляхом призначення в належний спосіб відповідно до законодавства судово-психологічної експертизи. Проведення даної експертизи має доручатися атестованим державою судовим експертам психологам, які включені до державного реєстру судових експертів України відповідно до вимог частини 2 статті 9 Закону України «Про судову експертизу». Під час проведення судово-психологічної експертизи, судовим експертам психологам забороняється проводити перевірку показань підекспертних осіб, а також підекспертна особа має в обов'язковому порядку надати письмову згоду на застосування щодо неї поліграфа. Порядок призначення та проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві має відбуватися у відповідності до вимог статей 242, 332 Кримінального процесуального кодексу України. Висновок звичайного спеціаліста поліграфолога в українському суді, судами не приймається як доказ у справі, а має статус лише додаткового аргументу на підтвердження правильності проведених чи запланованих подальших процесуальних дій суду.

Перелік використаної літератури:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/

2. Кримінальний процесуальний кодекс України, який прийнятий 13 квітня 2012 року № 4651-VI. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

3. Наказ Міністерства економіки України від 25.10.2021 № 810-21 «Про затвердження Зміни №10 до Національного класифікатора ДК 003:2010». - URL: https://ips.ligazakon.net/document/FIN5940Z?utm_source=buh.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=cons12

4. Наказ Міністерства юстиції № 1350/5 від 27.07.2015 "Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-15#n353

5. Додаток №18 Переліку науково-технічної та довідкової літератури, що використовується при проведенні психологічної експертизи, який затверджений наказом Міністерства юстиції України від 8 травня 2018 року N 1467/5 "Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз". - URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus30115?an=1&ed=2018_05_08

6. Иванова Л.Н., Комиссарова Я.В., Пеленицын А.Б., Федоренко В.Н. Видовая экспертная методика производства психофизиологического исследования с использованием полиграфа // Инструментальная детекция лжи: реалии и перспективы использования в борьбе с преступностью: Материалы международного научно практического форума. Саратов: СЮИ мвд россии, 2006. – с. 90-96.

7. Приказ минюста россии от 19.09.2017 № 169 "О внесении изменений в приложения № 1 и № 2 к приказу минюста россии от 27.12.2012 № 237 "Об утверждении перечня родов (видов) судебных экспертиз, выполняемых в федеральных бюджетных судебно-экспертных учреждениях минюста россии, и перечня экспертных специальностей, по которым представляется право самостоятельного производства судебных экспертиз в фе-

деральных бюджетных судебно-экспертных учреждениях минюста россии" (зарегистрировано в минюсте россии 25.09.2017 № 48316). - Режим доступа: http://rulaws.ru/acts/Prikaz-Minyusta-Rossii-ot-19.09.2017-N-169/

8. СЭУ минюста россии будут проводить психологические исследования информационных материалов в целях содействия расследованию деятельности, направленной на побуждение детей к суицидальному поведению. - Режим доступа: https://web.archive.org/web/20180312114457/http://minjust.ru/ru/novosti/seu-minyusta-rossii-budut-provodit-psihologicheskie-issledovaniya-informacionnyh-materialov URL журналу: https://drive.google.com/file/d/1W0BvN66VX3QI2C1bA--n8XkYtVWkZcv0/view

References

1. Nazarov O. A. Pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu shchodo zastosuvannia polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi v Ukraini [Legal Positions of the Supreme Court on the Use of the Polygraph in Criminal Proceedings in Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 5 (47). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2023.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/10053-nazarov-o-a-pravovi-pozitsiji-verkhovnogo-sudu-shchodo-zastosuvannya-poligrafa-v-kriminalnomu-sudochinstvi-v-ukrajini (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].